

Стаднік Н. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової
освіти та методик природничо-математичних дисциплін

Оприщенко О. П.,

магістрантка спеціальності «Початкова освіта»
Педагогічного інституту

СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

***Анотація.** У статті висвітлено стан підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи у системі професійної підготовки студентів педагогічних ВНЗ.*

***Ключові слова:** підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи, краєзнавча робота.*

***Постановка проблеми.** Сьогодні важливого значення набуває професійна підготовка вчителя початкових класів, котрий закладає в дітях основи духовності, культури, виховує в них любов до рідного краю, патріотизм.*

Створення і функціонування в структурі початкової освіти особливої системи знань про культурно-історичні особливості рідного краю вимагає від випускника вищого педагогічного навчального закладу готовності до їх реалізації у практичній діяльності. Особливої значущості набуває проблема професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи.

Значущість дослідження зумовлена спрямованістю її результатів на вирішення суперечностей між вимогами суспільства щодо організації цілісної краєзнавчої діяльності молодших школярів та недостатньою підготовленістю випускників до цієї діяльності в сучасних умовах.

***Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблему психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів до різних напрямів навчально-*

виховної роботи з учнями, зокрема організації краєзнавчої роботи у своїх дослідженнях розглядали О. Абдуліна, В. Андрущенко, Є. Белозерцев, Н. Бібік, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Мороз, Н. Ничкало, А. Нісімчук, О. Савченко, Л. Хомич, Т. Шанскова та інші.

Загальні питання, пов'язані з розробкою системи краєзнавчої діяльності загальноосвітньої школи і педагогічного керівництва нею, обґрунтуванням моделі краєзнавчих циклів вивчалися в роботах Л. Волкова, М. Костриці, М. Крачило, В. Обозного, Б. Чернова.

Особливості вивчення рідного краю в початковій школі знайшли своє відображення у працях Т. Байбари, В. Ільченко, Т. Люріної, В. Молодиченка, Т. Олексенко.

Мета статті: розкрити особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні значний потенціал закладів вищої професійної педагогічної освіти у справі підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи залишається практично нереалізованим. Недостатньо чітко визначеним залишається і конкретний механізм застосування можливостей організації такої підготовки, позначений в Державному освітньому стандарті.

Одна з причин, що впливає на стан підготовки майбутнього вчителя початкової школи до організації краєзнавчої роботи є відсутність наукових досліджень даного напрямку роботи вищої школи. Рівень вивчення в педагогічній науці стану проблем і перспектив розвитку системи підготовки майбутнього вчителя до організації краєзнавчої роботи в сучасній системі освіти України слід вважати дуже низьким, не дивлячись на те, що дослідження в галузі підготовки у вищих навчальних закладах до майбутньої професійної педагогічної діяльності в останні два десятиліття, належать до домінуючих із числа досліджень – разом з дослідженнями проблем педагогіки середньої школи і застосування технічних засобів навчання їх кількість складає майже 87%.

Визначення стану підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи можна проводити за допомогою таких діагностичних методів:

1. Вивчення ефективності навчально-виховної роботи на основі складання анкети для майбутніх учителів початкової школи.
2. Аналіз навчальних планів і програм вищих навчальних закладів із проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи.
3. Бесіди із викладачами вищих навчальних закладів, під час яких виявляється їх ставлення до організації краєзнавчої роботи в початковій школі.

З огляду на це можна припустити, що впровадження в систему вищого навчального закладу програми підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи може бути одним із механізмів, який достатньо повно і цілісно дозволить упровадити в навчальний процес вимоги про доповнення змісту національної освіти краєзнавчим компонентом. Очевидно, що для вирішення соціальних психолого-педагогічних проблем, пов'язаних з організацією краєзнавчої роботи з молодшими школярами система освіти повинна мати в своєму розпорядженні достатню кількість педагогів, спеціально підготовлених для здійснення означеного процесу. Постає основна суперечність сучасного етапу розвитку даного виду діяльності в системі освіти України. З одного боку, в наявності усвідомлення педагогічною системою значної самоцінності краєзнавчої роботи як комплексного засобу розвитку особистості та зацікавленість до неї. Результати соціологічних досліджень свідчать, що у сфері дозвілля "з бажаних занять на першому місці стоять спорт, туризм, тобто активний відпочинок, який у реальному житті виявляється на 8-9-му місцях" [6, с. 112]. З іншого, – вкрай низький рівень використання організаційних форм шкільного краєзнавства в практичній роботі вчителів, надмірна захопленість святковими формами позакласної роботи [4]. Тенденція до зниження рівня

використання шкільного краєзнавства вчителями, зведення його до екскурсійної роботи є характерною межею сучасної ситуації в системі освіти, адекватної соціалізації особистості молодшого школяра, яка призводить до обмеження можливостей використання організаційних форм краєзнавчої роботи.

Серед причин недостатньо широкого і повного використання організаційних форм краєзнавчої роботи вчителями початкової школи виділяються такі: а) відсутність належної теоретичної і практичної підготовленості, незнання основ краєзнавства; б) низька мотивація, слабкий інтерес учителів до краєзнавчої роботи; в) нестабільність соціальної ситуації; г) фінансові проблеми та недостатнє матеріальне забезпечення; д) брак особистого часу; е) слабе знання традицій та досвіду народної педагогіки як розділу краєзнавства; ж) непідготовленість і відсутність методичного забезпечення з проведення названого виду діяльності школярів і молоді [1]. Подібний стан справ, є вкрай обмеженим підходом, що дає досить низький рівень методично-навчального забезпечення майбутніх учителів початкової школи, який у своїй практичній освітній і виховній роботі обмежується використанням мінімальної кількості організаційних форм шкільного краєзнавства. В основному це екскурсії, бесіди, залучення краєзнавчого матеріалу при вивченні окремих тем, вікторини. Майбутні вчителі початкової школи практично не одержують навіть елементарних теоретичних знань із структури цілісної системи шкільного краєзнавства, у них не формуються практичні навички з організації позанавчальної роботи з дітьми в цьому напрямі, що згодом позначається на роботі в школі.

Аналіз діючих на сьогодні загальнопедагогічних, психологічних і спеціальних методичних навчальних планів та програм початкового навчання вищих навчальних закладів [3], аналіз літератури показав, що підготовка майбутніх учителів (у тому числі і вчителя початкової школи) в основному проводиться односторонньо, з орієнтацією на використання краєзнавчого матеріалу як ілюстративного матеріалу в дидактичних цілях під час

проведення уроків. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації позаурочної краєзнавчої роботи практично відсутня.

Здійснення краєзнавчої роботи з учнями в загальноосвітніх закладах значною мірою залежить від рівня підготовленості до цієї справи вчителів. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації краєзнавчої роботи потребує вирішення досить широкого кола проблем. Причиною цього стало те, що така робота в педагогічних навчальних закладах України розпочата порівняно недавно, хоча краєзнавчі питання розглядалися в ряді дисциплін давно.

Аналіз змісту навчальних програм, за якими готують майбутніх учителів початкової школи, виявив, що окремі заходи з підготовки освітян до краєзнавчої роботи проводились, але значною мірою досліджувані питання були представлені у вигляді окремих прикладів, елементів роботи з краєзнавства. Часто краєзнавчий матеріал не був виділений із загального змісту навчальних дисциплін, не об'єднаний у злагоджену науково-методичну систему. Та однією з найбільших проблем була відсутність польових краєзнавчих практик, де б майбутні вчителі набували практичних вмінь здійснення дослідницької роботи.

Необхідною ланкою у формуванні цілісної системи світогляду майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи є міжпредметні зв'язки. Тому вивчення рідного краю, збирання пізнавально-дослідницьких матеріалів та їх систематизація є невід'ємною частиною навчально-виховного процесу у вищому навчальному педагогічному закладі.

Розуміння цінності для вирішення багатьох проблем освіти особистості в Україні приводить фахівців у цій сфері до висновку, що у вищих педагогічних навчальних закладах доцільно б ввести теоретично-практичний курс підготовки майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи.

Краєзнавство є важливим засобом здійснення міжпредметних зв'язків у навчанні. Умілий добір краєзнавчого матеріалу і органічне включення його у

зміст навчання – необхідна умова для професійного становлення майбутніх учителів початкової школи. Але, на жаль, програми навчальних предметів не повністю використовують можливий краєзнавчо-туристський потенціал.

Таким чином, навіть за умов традиційного навчання, певні навчальні дисципліни, які вивчаються у вищих навчальних педагогічних закладах, містять можливості для висвітлення питань з краєзнавства та організації краєзнавчої роботи з молодшими школярами.

Підготувати майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи можна лише на основі ефективної системи організації навчального процесу вищого педагогічного навчального закладу, що включає різнобічні проблеми (теоретичну, методичну, практичну підготовку) та безпосереднє залучення майбутніх учителів до краєзнавчих досліджень.

З огляду на зазначене вище впливає необхідність посилити підготовку з краєзнавства та організації краєзнавчої роботи в початковій школі [5].

Це можна здійснювати за допомогою розробки нових програм, підручників, навчальних посібників, створення спецкурсів та включення завдань з безпосередніх краєзнавчих досліджень у процес вивчення різних дисциплін; проходження польових і педагогічних практик; проведення краєзнавчої роботи в позашкільних навчальних закладах, дитячих громадських об'єднаннях та ін.

Неформальна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до організації краєзнавчої роботи відбувається в ході самостійних занять краєзнавством, на станціях юних натуралістів, товариств краєзнавства організованих за межами педагогічного інституту, яка є неофіційною підготовкою до означеного виду діяльності. Особливістю даного варіанту є те, що така підготовка, як правило, не орієнтована на педагогічний процес, не залежить від педагогічних систем вищих навчальних закладів і спрямована в основному на задоволення особистісних потреб студента у спілкуванні і розширенні кругозору [2].

Висновки. Отже, підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації краєзнавчої роботи залежить від низки факторів (оновлення змісту навчальних предметів педагогічних спеціальностей, що орієнтують майбутніх учителів на використання в навчально-виховному процесі початкової школи місцевого краєзнавчого матеріалу та організація краєзнавчої роботи). На жаль, учителі та студенти практично не знайомі з психолого-педагогічними основами цілісної краєзнавчої роботи учнів, особливостями педагогічного спілкування при проведенні краєзнавчих заходів; методиками організації краєзнавчої роботи.

Таким чином, у наявності диспропорція між практикою в галузі краєзнавчої роботи і рівнем вивчення, розробленості в теоретичному плані системи підготовки вчителів початкової школи до її здійснення.

Список використаних джерел:

1. Концепція краєзнавчої освіти та виховання (шкільної, позашкільної, вищої педагогічної) / Укл. В. В. Обозний. – К. : Наук. світ, 2000. – 47с.
2. Люріна Т.І. Організація краєзнавчої роботи в початковій школі: навч.-метод. посіб. для студ. спец. „Початкове навчання” / Т.І. Люріна, В.В. Молодиченко, С.М. Танана. – Мелітополь: Вид-во „Мелітополь”, 2006. – 86 с.
3. Програми пед. інститутів „Краєзнавство і туризм” / Укл. В. В. Обозний. – К. : ІСДО, 1993. – 20 с.
4. Прус І. Т. Краєзнавча робота в школі / І. Т. Прус. – К.: Рад. школа, 1984. – 110 с.
5. Танана С. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації краєзнавчої роботи / С. М. Танана // Наукові записки: Зб. наук. ст. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – С. 147-153.
6. Тімець О. В. Щодо сучасної підготовки майбутніх учителів до краєзнавчо-туристської роботи з учнями / О. В. Тімець // Формування здорового способу життя у студентської та учнівської молоді засобами туристської роботи: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – К., 2001. – С. 112-115.